

Özgün Makale (Nitel Araştırma)

Unique Article (Qualitative Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 17.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 30.12.2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bayram, M. N. & Arıcı, A. (2021). Yaşlılıkta dijital çağı yakalamak. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (2), 367-390

Doi: <https://doi.org/10.54961/uobild.1038116>

YAŞLILIKTA DİJİTAL ÇAĞI YAKALAMAK

Mahmure Nur BAYRAM¹

Aylin ARICI²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı 65 yaş ve üzeri İstanbul'da ikamet eden yaşlı bireylerin teknoloji ile olan ilişkisini incelemek ve teknolojinin yaşlı bireylerin hayatına yansımalarını değerlendirmektir. **Yöntem:** Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan Olgubilim (Fenomenoloji) yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama yöntemi ise görüşmedir. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniklerinden kartopu örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmaya 65 yaş üzeri 12 gönüllü katılımcı dahil edilmiştir. Araştırma verileri betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. **Bulgular:** Yapılan çalışmada katılımcıların teknolojiyi haberleşme, sosyalleşme, bilgi alma gibi birçok farklı amaçla kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların birçoğu sosyal medya kullandığını (Instagram, Twitter, Teamlink) belirtmiş ve teknolojik cihaz kullanımı konusunda desteğe ihtiyaç duymadığını bildirmiştir. Sosyal medya ve teknolojik cihaz

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, e-posta: mahmurebbayram@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3601-2751

² Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: aylin.a_@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3872-2984

kullanımı konusunda yardıma ihtiyaç duyan katılımcılar ise ailesinden destek aldığını söylemiştir. Katılımcıların bazıları teknolojik gelişmelerin aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır. Bazı katılımcılar ise teknoloji tabanlı uygulamaların (Zoom, Skype) aile içi ilişkilerde olumlu etkileşime sebep olduğunu, özellikle pandemi döneminde büyük kolaylık sağladığını ifade etmiştir. **Sonuç:** Katılımcıların çoğunluğu teknolojiyi; günlük işleri kolaylaştırma, bilgi edinme, haberleşme ve sosyalleşme gibi amaçlarla kullanmaktadır. Katılımcıların tümü teknolojiyi geçmiş deneyimleri ile karşılaştırarak açıklamıştır. Katılımcıların birçoğu teknoloji kullanımında destek almamaktadır. Bu durum katılımcıların teknolojik gelişmelere açık olduğunu göstermekte ve “yaşlı bireylerin teknoloji kullanımına mesafeli ve değişime kapalı olduğu” ön yargısını ortadan kaldırmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun esnek ve yeniliklere açık olmasının, Türkiye’de dijital teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasına ilk tanıklık eden kuşak olmalarıyla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, teknolojik gelişme, dijitalleşme, sosyal hizmet, gerontoloji

CATCHING THE DIGITAL AGE IN OLD AGE

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study is to examine the relationship of elderly people aged 65 and over residing in Istanbul with technology and to evaluate the reflections of technology on the lives of elderly people. **Method:** Phenomenology approach, which is one of the qualitative research approaches, was used in the research. The data collection method of the research is interview. Snowball sampling technique, one of the purposeful sampling techniques, was used to determine the research sample. Twelve volunteer participants over the age of 65 were included in the research. Research data were analyzed by descriptive analysis method. **Findings:** In the study, it was seen that the participants used technology for many different purposes such as communication, socialization, and getting information. Many of the participants stated that they use social media (Instagram, Twitter, Teamlink) and reported that they do not need support in using technological devices. Participants who needed help with the use of social media and technological devices said that they received support from their families. Some of the participants emphasized that technological developments

affect family relations negatively. Some participants stated that technology-based applications (Zoom, Skype) cause positive interaction in family relations, especially during the pandemic period. **Conclusion:** Majority of the participants use technology; use it for purposes such as facilitating daily work, acquiring information, communication and socialization. All of the participants explained the technology by comparing it with their past experiences. Most of the participants do not receive support in the use of technology. This shows that the participants are open to technological developments and removes the prejudice that "old people are distant from technology use and closed to change". It is thought that the fact that the majority of the participants are flexible and open to innovations can be associated with the fact that they are the first generation to witness the development and spread of digital technology in Turkey.

Keywords: Aging, technological development, digitalization, social work, gerontology

GİRİŞ

Günümüz dünyasında yaşlı nüfus giderek artmaktadır. Mart 2021 verilerine göre yaşlı nüfus, 2015 yılında 6 milyon 495 bin 239 kişi iken son beş yılda %22,5 artarak 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2015 yılında %8,2 iken, 2020 yılında %9,5'e yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2020 yılında %44,2'sini erkekler, %55,8'ini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2021). Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan 2015 yılı Dünyadaki Nüfus Yapısı ve Gelişim Araştırmaları'nda 60 yaş ve üzeri 901 milyon kişi bulunmaktadır ve 2030 yılında bu rakamın 1,4 milyar olması beklenmektedir (Ulta, 2018).

Ülkemizde ve dünyada giderek önem kazanan bir konu haline gelen yaşlı nüfusundaki yükseliş, teknolojik gelişmelere olan ilgiyi arttırmıştır. Yaşlı bireylere ve sorunlarına odaklanan çalışmaların yanında, doğrudan yaşlılık üzerine olmasa da dolaylı anlamda yaşlıların yaşamına pozitif etki sağlayacak çalışmalar ve teknolojik yenilikler de mevcuttur (Ekici ve Gümüş, 2016). Teknoloji, hayatımızın her alanına dahil olmakta ve özellikle yakın zamanda gündelik yaşam, üstün teknolojik gelişmelerle dijitalleşmektedir. Bu doğrultuda dijitalleşme, bireylerin yaşam şeklinin, alışkanlıklarının değişmesine yol açmakta, bireylerarası iletişim şekline, günlük aktivitelerini uygulama biçimlerine ve boş zaman planlamasına değer katmaktadır (Tuna Uysal, 2020).

Yaşlı bireylerin temel gereksinimleri içerisinde sağlık hizmetleri, kişisel bakım, sosyalleşme ihtiyacı önemli rol oynamaktadır (Altındağ, 2020; Özgür ve Demirbilek, 2020). Teknolojik gelişmeler yaşlı bireyler için; güvenlik, koruma, hareket yeteneği, bağımsız yaşama ve sosyal yaşama dahil olma noktasında pozitif etki oluşturmaktadır. Örneğin yaşlı bireyler, geliştirilmiş fonksiyonlar ve geleneksel ev işlerinin akıllı evler (Sakinlerine binanın işlevleri üzerinde gelişmiş denetim ve kontrol olanağı sağlamak için geliştirilmiş otomasyon sistemlerini içeren evlerdir) ile kolaylaşması sayesinde bağımsız geçim olanaklarına sahip olabilmektedir. Bu tip uygulamaların aynı zamanda güvenlik konusunda yalnız yaşayan yaşlı bireylerin yaşam kalitesini arttırdığını söylemek de mümkündür (Bien ve ark., 2003; Gyalog, 2017). Artan ve Urhan'a (2019) göre ise sosyal medya uygulamaları yaşlı bireylerin sosyal çevreleri ile olan ilişkilerini dinamik hale getirerek bireyleri sosyal hayata aktif bir şekilde dahil etmektedir. Diğer yandan yaşlı nüfusun beraberinde getirdiği kronik, ruhsal rahatsızlıkların, yaralanmaların ve bulaşıcı hastalıklara yakalanma oranının artması, sağlık hizmetlerinin kullanımını ve maliyetini artırmıştır. Yaşlı nüfusun artmasına ek olarak köyden kente yaşanan göçler, kırsal yerleşimlerin sayıca çok ve dağınık bir yapıda olması, profesyonel sağlık personeli yetiştirmeyi ve kırsal alana nitelikli sağlık hizmeti ulaştırmayı zorlaştırmıştır. Bundan dolayı, kablosuz teknoloji olanaklarından yararlanılarak sağlık hizmetlerinin sağlık tesisleri haricinde sunumu bir zorunluluk haline gelmiştir (Erkoç ve Daniş, 2021; Çiftlikli ve ark. 2008).

Teknoloji kullanımı konusundaki önemli bir diğer nokta da yaşlı bireylerin teknolojiyi kabullenme sürecidir (Ekici ve Gümüş, 2016). Teknolojik gelişmelere uyum sağlamak, öğrenmek veya uygulamak yaşlı bireylerin topluma entegrasyonunu sağlayarak aktif yaş alma süreçlerine anlam kazandırmaktadır. Aynı yıllarda doğup yaşadığı dönemle toplumsal ve kültürel anlamda bütünleşen bireyler, yaşadıkları döneme ait davranışlar göstermektedir. Bu nedenle yaşlıların dijital teknolojileri kabullenmelerinin ve uygulamalarının gençlerle karşılaştırıldığında çeşitlilik gösterdiği söylenebilmektedir (Tuna Uysal, 2020). Ayrıca yaşlı bireylerin algıları ve teknoloji kullanımı; kişisel, sosyal ve fiziksel durumlarına özgüdür. Örneğin fiziksel sorunlar ve bilişsel kabiliyetlerin azalması yaşlı bireylerin teknoloji kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Yine yaşlı bireylerin radyo, televizyon ve kısmen telefon gibi teknolojik cihazları daha kolay benimsediği bilinmektedir (Ekici ve Gümüş, 2016). Teknoloji kullanımıyla yerinde yaşlanmayı kolaylaştırmak için bu psikolojik ve bağlamsal durumların bilincinde

olunmalıdır. Bu doğrultuda teknolojinin veya teknolojilerin toplumda yaşayan her yaşlı yetişkinin özel ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerektiği unutulmamalıdır (Peek ve ark. 2016).

Bu çalışmanın amacı, yaşlı bireylerin teknoloji ile olan ilişkisini analiz etmektir. Çalışmada yaşlı bireylerin; teknolojik cihazları hangi amaçla ve ne sıklıkla kullandıkları, kullanımda zorluk çekip çekmedikleri, yardım alıp almadıkları ve teknoloji kullanımının etkilerine yönelik düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Literatürde yaşlılık ve teknoloji ilişkisini konu alan çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte, bu çalışmanın küresel ölçekli etkilere ve yaşamın her alanında dönüşümlere sebep olan pandemi sürecinde gerçekleştirilmiş olması nedeniyle özgün bir çalışma olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmanın, yaşlılık araştırmalarına farklı bir boyut kazandıracığı, özellikle pandemi sürecinde ve sonrası yaşlılarda teknoloji kullanımı ve dijitalleşmenin yaşlılık alanındaki yansımaları bağlamında literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırmacı; dikkatini çeken olgu ya da olayı, doğal ortamı içinde ele almakta, nasıl ve neden ortaya çıktığını anlamak ve açıklamak için anlamlı ve gerçekçi sorular sormakta; katılımcının olay ve olguları yükledikleri anlamları kavramaya çalışmaktadır. Nitel araştırmada amaç, bahsi geçen olay ve olgu hakkında gerçekçi ve betimsel bir tablo ortaya koymaktır. Nitel araştırma yönteminin bir diğer özelliği ise araştırmacının ele aldığı olgu ya da olayı en iyi şekilde açıklayabilmesi için uygun yöntemi belirlemesine imkân sağlayacak esneklikte olmasıdır (Güni, 2021; Baltacı, 2019; Büyüköztürk ve ark., 2013; Tekindal ve ark. 2021). Tüm bu özellikler, araştırmada nitel yöntemin tercih edilmesinin nedenlerini açıklamaktadır. Bu araştırmada da pandemi döneminde yaşlıların teknoloji kullanım düzeyleri ve teknoloji kullanımına ilişkin düşünceleri araştırılmış, olgu ve olaylar arasında bağlantılar kurularak betimsel bir tablo yaratılmaya çalışılmıştır. Araştırmada, olay ve olguların tek tek ele alınmasından ziyade değişkenlerin karşılıklı etkileşimlerine dikkat çekilmiş, nitel araştırma yönteminin önemli bir özelliği olan bütünün parçaların toplamından daha fazlası olduğu anlamına gelen bütünsel yaklaşım benimsenmiştir.

Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak sürdürülen çalışmalarda farklı araştırma yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan “Anlatı araştırması” bir kişinin hayatını araştırmaya odaklanmakta; “Fenomenoloji araştırması”, deneyimlerin özünü anlamlandırmaya çalışmakta; “Kuram oluşturma çalışması”, araştırma verilerinden kuram oluşturma çabasına girmekte; “Etnografi araştırması”, aynı kültürden gelen grubu anlamaya ve yorumlamaya çalışmakta; “Durum çalışması araştırması” ise durumlarla ilgili derinlemesine betimleme ve analiz içermektedir (Güni, 2021). Bu araştırmada sosyal bilimlerde çok fazla tercih edilen olgubilim (fenomenoloji) araştırma yönteminin kullanılması uygun bulunmuştur.

Olgubilim (Fenomenolojik); farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olaylar, deneyimler, yönelimler, algılar, kavramlar ve durumlara odaklanan bir araştırma desenidir. Bu araştırma deseninde veri kaynakları olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek katılımcılardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Örneğin bu araştırmacının veri kaynaklarını teknoloji ile bir şekilde tanışmış yaşlı bireyler oluşturmaktadır.

Olgubilim araştırmaları nitel araştırmacının doğasına uygun şekilde kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymamaktadır. Ancak bir olgunun daha iyi tanınması ve anlaşılması için; örneklerin, açıklamaların ve yaşantıların ortaya konması hem alanyazına hem de uygulamaya katkı sunması açısından son derece önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Veri Toplama Yöntemi

Olgubilim araştırmalarında kullanılan başlıca veri toplama yöntemi görüşmedir. Araştırmacının bu noktada güven ve empatiye dayalı bir etkileşim kurması, olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yolu ile irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir (Türnüklü, 2000; Bozan ve Ekinci, 2018). Böyle bir ortamda katılımcılar kendilerinin dahi daha önce fark etmedikleri ya da üzerinde çok fazla düşünmedikleri yaşantıları, anlamları ortaya koyabilmektedir. Gözlem de olgubilim araştırmalarında görüşmelere temel oluşturma ya da destekleme amacıyla veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Bogdan ve Biklen, 1992; Şimşek, 2020; Karataş, 2015). Bu araştırmada da görüşmeler pandemi döneminin özellikleri ve yaş grubu dikkate alınarak telefon aracılığı ile yapılmış olsa da katılımcılar ile birden fazla

kez iletişime geçilmiş; katılımcıların ilişki kurma biçimleri ve iletişim sürecine dair diğer detaylar (ses tonu, sessizlik molaları vb) gözlemlenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 05.05.2021-28.05.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Pandemi şartları ve katılımcıların yaş aralığı göz önünde bulundurularak görüşmeler telefon aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 50 dakika sürmüştür. Olgubilim’de görüşmelerin uzun sürmesi, yaşantıların detaylandırılması açısından son derece önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşme öncesi aranarak katılımcılara araştırmacının kimliği ve araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiş, kabul edenler ile görüşme randevusu oluşturulmuştur. Yaşlılar ile yapılan araştırmalarda hafıza problemlerine karşı hatırlatma aramasının yapılması son derece önemli olduğundan, görüşme gününden bir gün önce katılımcılar araştırmacı tarafından aranmış, planda herhangi bir değişiklik olup olmadığı sorulmuştur. Görüşmenin başında katılımcılara “Gönüllü Onam Formu” okunmuş; görüşme esnasında ses kayıt cihazının kullanılmasına, gizliliğine, verilerin imhasına ilişkin detaylı bilgi verilmesinin ardından araştırma sorularına geçilmiştir. Katılımcıların hiçbiri duyma problemi yaşamamıştır ancak katılımcılardan bazıları soruların detaylandırılmasını talep etmiştir. Görüşme esnasında soruların içeriğine yönelik örnekler verilerek katılımcıların soruları kavraması sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve gelir düzeyi sorularını içeren “Demografik Bilgi Formu” ve katılımcıların teknoloji ile ilişkilerini belirlemeye yönelik 7 adet açık uçlu sorudan oluşan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma evrenini 65 yaş üstü yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Araştırma grubunun seçilmesindeki neden pandemi döneminde yaşlıların teknoloji ve dijitalizasyon ile ilişkisini araştıran yeterli çalışmanın olmamasından dolayıdır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde “amaçlı örnekleme” tekniklerinden kartopu örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Kartopu tekniğinde; referans olabilecek düzeyde bir katılımcının yönlendirmesiyle diğer katılımcılara ulaşarak veri toplanmaktadır (Baltacı, 2019; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada da bir katılımcı belirlenmiş ve onun

referansı ile diğerk katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde il sınırlandırılmasına gidilmemiştir. Olgubilim araştırmalarında görüşmeler uzun sürdüğü ve zaman zaman tekrarlandığı için katılımcı sayısının sınırlı tutulması doğal kabul edilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2016). Ayrıca nitel araştırma yönteminde araştırmacının verilerin doygunluğa ulaştığını fark etmesi beklenmektedir (Silverman, 2016; Tekindal ve ark, 2021). Bu araştırma da örneklemin doygunluğa ulaşmış olması nedeniyle ve olgubilim araştırmasının bir gereği olarak örnekleme 12 katılımcı ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonuçları betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz de katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirilmekte, birbirine benzeyen ve birbiri ile ilişiği olan konular, kavramlar ve temalar bir araya getirilerek yorumlanmaktadır (Altunışık ve ark. 2010; Karataş, 2017). Bu araştırmada da elde edilen veriler; katılımcıların teknoloji kullanım düzeyi ve teknoloji kullanımına ilişkin düşünceleri olmak üzere iki ana temaya göre sınıflandırılmıştır. Çalışmada belirlenen ana temalardan teknoloji kullanım düzeyi; teknoloji kullanım alanları, teknoloji kullanım amaçları, teknoloji kullanım sıklığı ve teknoloji kullanımında yaşanılan sorunlar olmak üzere dört alt temaya; teknoloji kullanımına ilişkin düşünceler ana teması ise; teknoloji kullanımının aile ilişkileri ve sosyal hayata yansımalarına ilişkin görüşler olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Araştırma sırasında güvenirliliği artırmak amacıyla elde edilen ses kayıtlarının deşifresi iki farklı kişi tarafından gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde katılımcıların gizliliğini korumak için kadın görüşmeciler “GK”, erkek görüşmeciler ise “GE” şeklinde kodlanmış ve veriler görüşme sırasına göre numaralandırılmıştır (G1E, G2K vb.).

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 04.05.2021 tarih ve E-74555795-300-97254 sayılı toplantı ile etik kurul onayı alınmıştır. Bu araştırmada katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırmanın amacı, verilerin kullanım şekli ile saklanma süresi, verilerin gizli kalacağı bilgisi ve araştırmacıların iletişim bilgilerini içeren “Gönüllü Onam Formu” katılımcılara iletilmiştir. Katılımcıların gönüllü onam formundaki bilgileri anladıkları ve araştırmaya katılmayı kabul ettikleri teyit edildikten sonra görüşmeye geçilmiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için gerek veri toplama sürecinde gerekse verilerin analizi ve yorumlanması süreçlerinde tutarlılığa dikkat edilmiştir. Araştırma süreçlerine ve sonuçlarına eleştirel bir göz ile yaklaşılmış, elde edilen bulguların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı denetlenmiştir. Nitel araştırmada aktarılabirlik (genelleme) mümkün olmamakla birlikte (Yıldırım ve Şimşek, 2016), araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda test edilebilir denenceler oluşturması için ayrıntılı betimleme yapılmış, farklılığı yansıtacak veri kaynaklarının seçilmesine ve ek örnekleme yapmaya olanak veren amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğinin artırılması için; katılımcılar ile birden fazla etkileşim kurulmuş, güven ortamı yaratılmış, görüşme sürelerinin yeterince uzun olmasına dikkat edilmiş, verilerin çeşitlenmesi (triangulation) için gözlem ve diğer veriler bulgulara dahil edilmiş, deşifre ve kodlama aşamasında iki farklı araştırmacıdan destek alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Nitel araştırma yönteminin özelliklerinden biri de doğal ortama duyarlılık olduğundan, görüşmelerin yüz yüze yapılması hedeflenmiş ancak pandemi koşulları ve katılımcıların yaş grupları dikkate alınarak görüşmelerin telefon aracılığı ile gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların demografik bilgilerine ve araştırma sorularına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

Demografik Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kategori	Kişi Sayısı
Yaş	65	2
	66-79	9
	80 ve üzeri	1
Cinsiyet	Kadın	4

	Erkek	8
Medeni durum	Bekar	1
	Evli	11
Birlikte Yaşanılan Kişi	Yalnız	1
	Eşi ile	7
	Eşi ve çocuğu ile	4
Eğitim durumu	İlkokul	3
	Ortaokul	3
	Lise	2
	Üniversite	2
	Lisansüstü	2
Gelir Düzeyi	Düşük	0
	Orta	7
	İyi	4
	Yüksek	1

Araştırma 65 yaş üstü 12 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan 8'i erkek (G1-66, G3-69, G6-68, G7-68, G8-65, G9-67, G10-70, G11-73) 4'ü kadındır (G2-85, G4-65, G5-70, G12-66). Katılımcılar arasında “genç yaşlı” yaş aralığında olan 2, “orta yaşlı” yaş aralığında olan 9 ve yaşlı aralığında tanımlanan 1 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılardan 1'i bekar 11'i evlidir. Katılımcıların 7'si eşi ile 4'ü eşi ve çocuğu ile yaşamaktadır. Bekar olan katılımcının yalnız yaşadığı bilinmektedir. Katılımcıların 3'ü ilkokul, 3'ü ortaokul, 2'si lise, 2'si üniversite ve 2'si lisansüstü eğitim seviyesindedir. Katılımcılar arasında gelir düzeyinin düşük olduğunu ifade eden katılımcı bulunmamaktadır. Katılımcılara gelir düzeyi sorulduğunda 7'si gelir düzeyini orta, 4'ü iyi ve 1'i yüksek olarak belirtmiştir (Tablo 1).

Diğer Bulgular

Katılımcılara “Teknoloji ile ilişkiniz nasıl? Teknolojiyi daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?” diye sorulduğunda katılımcıların tümü teknolojiden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların teknoloji kullanım alanları ve amaçları farklılık göstermektedir. Kadın katılımcıların bazıları (G2K, G4K, G5K) teknolojinin ev işlerini kolaylaştırdığını; günlük yaşamda fırın, çamaşır makinesi, buzdolabı gibi beyaz eşyaları ve elektrik süpürgesi gibi ev eşyalarını kullandıklarını belirtmiştir. Örneğin bir katılımcı (G5K) bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: “*Kolaylık sağlıyor teknoloji. Bazı kullandığımız araçlarda. Ev işlerinde olsun. Mesela yemek pişirmekte mutfakta olsun*”

hani önceden yoktu düdüklü tenceremiz şimdi o var.. Fırınlar... Robotlar var ev süpürmede. Son teknolojiye robotlar kendi kendine. Öyle buharlı ütüler. Eskiden ütü kömürle olurdu. Kömür koyar yakardık ütülerini şimdi buharlı ütüler çıktı, press ütüler var” Bir başka katılımcı (G5K) teknolojiyi sağlıklı yemek yapmak için kullandığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı (G6E) ise teknolojiyi ibadetlerini yerine getirmede araç olarak kullandığını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Yani teknolojiyle ben Allah’ı tanımaya çalışıyorum ve Allah’ı insanlara anlatmaya çalışıyorum. Yaradanın emrinde o teknolojiyi kullanıyorum. Ramazan da cüzlerimi cep telefonundan okuyorum. Bir kelimeyle yüzlerce ayete onlarca hadise ulaşabiliyorsanız teknoloji sizi yönlendirmiyor, siz teknolojiden istifade ediyorsunuz.”* Dini açıdan teknolojinin kendisi için çok faydalı olduğunu, aklına gelmeyen duaları oradan öğrenebildiğini söyleyen bir katılımcı (G4K) daha bulunmaktadır. Bir başka katılımcı (G11E) da telefon, internet, bilgisayardan mümkün mertebe faydalanmaya çalıştığını, gazete okuduğunu, yazı yazdığını ve yakınları ile haberleştiğini ifade etmiştir. Teknolojiden haberleşme için yararlandığını söyleyen başka katılımcılar (G7E) da bulunmaktadır. Örneğin bir katılımcı (G4K) bunu şu sözlerle ifade etmiştir: *“Görüntülü görüşüyoruz çocuklarla. Fransa ile görüntülü görüşüyoruz. Her yerle görüntülü görüşüyoruz ondan sonra e haberleşmemiz öyle, şey face üzerinden hemen direk haber falan olsa birbirimizden haberimiz oluyo. O yönden güzel.”* Pandemi döneminde arkadaşları ile sosyalleşmek için teknolojiden faydalandığını söyleyen katılımcılar (G7E) da bulunmaktadır. Bilgisayar işletim sistemi ve tamiri ile ilgilenen bir diğer katılımcı (G3E) teknoloji ile arasının *“çok iyi”* olduğunu ifade etmiştir. Bir başka katılımcı (G7E) teknolojiyi daha çok işte haberleşme amaçlı kullandığını, çalıştığı firmanın ihtiyaçları ile ilgili mail, whatsapp ya da diğer sosyal medya araçlarını kullandığını söylemiştir. Bir başka katılımcı (G4K) her gün bilgisayar kullanmasa dahi telefon ve sosyal medya (facebook, whatsapp gibi) kullandığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı (G6E); dünyanın bir köy haline geldiğini, Amerika, İngiltere ve Avrupa’nın değişik yerlerinde bulunan arkadaşları ile whatsapp ve facetime üzerinden iletişime geçtiklerini, 10 yıldır facebook kullandığını, yazarlık yaptığı için instagramda 30.000’e yakın takipçisinin olduğunu, bir arkadaşının tavsiyesi ile Youtube da kullanmaya başladığını söylemiştir.

Teknoloji ile ilişkisinin iyi olduğunu söyleyen katılımcıların yanında, teknolojiyi sınırlı düzeyde kullandığını ifade eden katılımcılar (G8E, G9E, G10E, G12K) da mevcuttur. Örneğin bu katılımcılardan biri (G8E), televizyonda belgesel izlediğini, sadece

çaldığında telefona baktığını ifade etmiştir. Bir başka katılımcı (G9E) ise, teknolojiye çok ilgi duymadığını telefonunu sadece haberleşmek ve whatsappı fotoğraf göndermek için kullandığını belirtmiştir. Aynı görüşte olan bir başka katılımcı (G10E) da haberleşmek ve sağlıklı konuları araştırmak için teknoloji kullandığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı (G12K) teknolojiyi sadece haberleşme amaçlı kullandığını ifade etmiştir.

Katılımcılara “Teknolojiyi ne sıklıkta kullanıyorsunuz?” diye sorulduğunda, katılımcılardan biri (G1E) *“Sabah uyanır uyanmaz acaba bana mail geldi mi gece bana mesaj var mı diye eline telefonu almakla başlayıp tüm günü insanın adeta yapışık şeylerimiz oluyor bir aletimiz oluyor. Bu dijitalleşmenin en uç noktası.”* diyerek teknolojiyi sık kullandığını ifade etmiştir. Teknolojiyi sık kullandığını ifade eden başka katılımcıların (G2K, G3E, G6E, G7E) yanında, orta sıklıkta kullandığını ifade eden katılımcılar (G11E) da mevcuttur. Örneğin, bir katılımcı (G10E) teknolojiyi günde 2-3 saat kullandığını ancak bunun fazla olmadığını düşündüğünü söylemiştir. Bir başka katılımcı (G11E) ise görüş ve düşüncelerini paylaşmak için her gün 20 dakika civarında twitter kullandığını, arkadaşları ile 15-20 dakika civarı whatsapp buluşmaları gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Teknolojik aletleri sık kullanmadığını ifade eden katılımcılar (G4K, G7E, G9E, G12K) da bulunmaktadır. Örneğin teknolojiyi çok az kullandığını söyleyen bir katılımcı (G5K) bu durumu *“Günlük pek kullanmıyorum ev telefonum var. Hani evi kullanıyorum daha kolayıma gidiyo, daha rahat sohbet ediyorum. Konuşuyorum haberleşme aracı olduğu için haberleşmede kullanıyorum. Allah göstermesin acil bir durum olsa hemen rahatıma gidiyo yani kafam rahat oluyo ev telefonu, kendi cebim yok istemiyorum kullanmak. Biraz atak var öyle ondan dolayı”* sözleri ile ifade etmiştir.

Katılımcılar arasında “Teknolojik cihazları kullanırken sorun yaşadınız mı?” sorusuna ilk kullanımda zorlandığını ve yardım aldığını ifade eden katılımcılar (G2K, G5K) bulunmaktadır. Bir katılımcı (G6E) video yüklemeleri için yardım aldığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben sürekli kendimi yenilemeye çalışıyorum sürekli benim kızlardan alıyorum. Radyoda yine bedel karşılığında hizmet aldığım bir arkadaş var ondan alıyorum. Mesela videolar çekiyorum ben videoları Youtube’a yükleyemem benim öyle bir imkânım yok zamanım yok gerekte yok zaten. Medya okyanus gibi bir şey deniz derya bir şey. Çünkü her gün yenileniyor, her gün milyonlarca sayfalık bilgi üretiliyor.* “Katılımcılar arasında *“Başka sosyal alanlar var onlarda yaşıyorum. Instagramı*

kullanamıyorum mesela onun eğitimini almam lazım Instagramı beceremedim daha” diyerek zorlandığını ancak henüz yardım almadığını ifade eden bir katılımcı (G11E) bulunmaktadır. Bu katılımcıların yanında öğrenmeye olan ilgisi ya da eski iş tecrübesi nedeni ile (G3E, G10E) zorlanmadığını ifade eden, bildiği kadarı ile kullanmaya ve öğrenmeye çalışan katılımcılar (G1E, G4K, G7E, G9E) bulunmaktadır. İki katılımcı (G8E, G12K) ise sadece telefon kullandıkları için herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını söylemiştir.

Teknolojinin hayatının vazgeçilmez bir parçası olduğunu ifade eden katılımcılar (G6E, G7E) mevcuttur. Örneğin bir katılımcı (G6E) bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Teknolojiyle beraber yaşıyoruz ister istemez. Yeni bir araba aldım. Arabada her şey elektronik. Yani öğrenmek için biraz kataloğunu okuyorum. Deniyorum sağına soluna bakıyorum. Teknolojiyle beraber yaşayacaksanız teknolojisiz olmaz yani bir dağda bir mağarada denizin ortasında yahut adada yaşamıyoruz. İnsan sosyaldir. Yani bir Müslüman çevresiyle etrafıyla beraber yaşayan bir varlık. Yani çevreniz var dar dairede eşiniz var çocuklarınız var eğer birazda yazarlığınız varsa yani yazarız biz programcıyız fm de 29 senedir her gün konuşuyorum. Şimdi benim bulunduğum yer radyoya bir 40 km. Nasıl iletişim kuracağım her gün gidip gelemiyorum. Ne yaptım? Kendi evimi stüdyo yaptım. Bilgisayarla radyoya ulaşıyorum internet üzerinden. Böylece 40 km uzaklıktaki radyoya canlı yayına bağlanıyorum. Nasıl soru alıyorum. Sorularda da WhatsApp kullanıyorum. WhatsApp’tan bana ulaşıyorlar radyonun WhatsApp numarası var. Oradan sorular geliyor. Bu arada bir de Instagramı kullanıyorum. Bir taraftan bilgisayarla, mikrofonla yayın yaparken öbür taraftan da Instagramı kullanıyorum. Instagram’dan da yayın yapıyorum görüntü olarak. Instagram’dan da beni takip edenleri yorumla açık bırakıyorum oradan bana soru soruyorlar. Şimdi teknolojinin neresindeyiz sen şimdi bak.”

Teknolojinin hayatın önemli bir parçası olduğu düşünülen diğer katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

(G7E) *“Hayatımızın her tarafını sarmış, kaplamış, içine almış. Ben 1977 yıllarında ilk bilgisayar kullanmaya başladım. O zaman bilgisayar programlarını yani tezimizle ilgili çalışmalarını delikli kartlarla yürütüyorduk. 86 88’lere doğru personel computer’ler yani pc’ler hayatımıza girmeye başladı. Daha sonra da laptoplar işte ipad’ler şunlar bunlar. Bugün yani internetsiz insan düşünmek hele bizim alanımızda öğretim üyesi olacaksınız ya da ne bileyim makineyle ilgili olacaksınız mümkün değil. Hayatımızın her tarafını sarmış durumda bilhassa internet.”*

(G1E) *“Bundan birkaç gün önce fazla şeyim yok yani bir kargoya gidersiniz bir mal verirsiniz malın size bir kağıdını verirler teslim kağıdını. Baktım ondan sonra kâğıdı şimdi yapıştırdı kargonun içine dedim hani kâğıt, bey amca onun üstündeki barkodun fotoğrafını çek dedi. Öyle kâğıt mağit vermiyoruz artık.”*

Katılımcılara “Sizce teknolojinin hayata etkisi nedir?” diye sorulduğunda katılımcıların büyük çoğunluğu teknolojinin hayatı kolaylaştırdığını (G5K, G3E, G2K, G12K), iletişimi arttırdığını (G3E, G12K, G8E), zaman tasarrufu sağladığını (G2K) ifade etmişlerdir. Hayatında teknolojiyi sık kullandığını ifade eden bir katılımcı (G6E) teknolojiden uzak kalmanın mümkün olmadığını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Kur’an sürekli insanları teknolojiye yönlendirir. Süleyman a.s dolayısıyla çok zirvede bir insan. Düşünebiliyor musun o zaman tabi uçak hiçbir şey yok rüzgâr geliyor mucize olarak Süleyman a.s binlerce kişilik ordusunu alıyor çok uzak mesafelere götürüyor. Bu Süleyman a.s mucizesi. Teknolojide madenler kullanılır bakırdı demirdi. Davud a.s cenabı hak bir mucize emretmiş. Davud a.s eline aldığı demiri bakırı eliyle pişiriyor başka hiçbir şey yok. Eliyle demire şekil veriyor. Zırh yapıyor çelik yelek yapıyor. Bakırı eritiyor. Elinde hiçbir şey yok. Ve insanlar diyor ki kuran diyor ki sen öyle bir sistem kur ki madenleri kendi faydana çalıştır. Teknoloji insanlık tarihi boyunca var. Bu işin yaşı başı yok ister 80 ister 90 kaç yaşında olursa olsun aklın şuurun sağlığın yerindeyse yani bir genç gibi olamasan da yine teknolojiden uzak kalmazsınız. Yani bizim nesil belli bir yaştan sonra 50'nin 60'ın üstünde olan insanlar teknolojiye sürekli hayranlıkla bakıyor ama bir çocuk bir genç normal bakıyor. Sürekli kendinizi yenileyeceksiniz yenilenen insan eskimez.”

Aynı katılımcı (G6E) teknolojik gelişmeleri yakalamanın önemli olduğu ve bu yüzden kendi kitaplarını çağın gerektirdiği şekilde dijital ortama aktardığını ifade etmiştir: *“Niye yapıyorum ben bunları? Yazarım ben 50 tane kitabım var. Ama yani şimdi insanlar kitap okumada gençleri biliyorsunuz, kitaplar dijitale geçti. Bundan bir 7-8 sene önce din kitaplarımı dijital ortama kaydettik. Hz Ali'nin dediği gibi çocuklarınızı diyor bulunduğunuz zamana göre yetiştirin.”*

Katılımcılar arasında teknoloji kullanımının olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinin de bulunduğunu söyleyenler mevcuttur. Örneğin bir katılımcı (G7E) bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Yani bir taraftan hayata hız getirdi, bir taraftan da bizi sandalyeye bağlıyor. Yani hem hız var sürat var. Düşünün ki aynı anda Avustralya'yla yazışıyorum mailleşiyorum, Amerika'yla mailleşiyorum. Gece gündüz yok, her günü her saati.”

Bilhassa şimdi bu Whatsapp, Telegram konuları da gündeme girince gece bile Çin'de gecenin yarısı haberleşiyoruz. Amerika da hakeza böyle bir de son zamanlarda bu dijitalleşmenin başka yönleri de.... İşte bu Zoom programları olsun Teamlink ve benzer programlar ayrıca hayatı hem kolaylaştırdı hem hızlandırdı hem de insanı meşgul etti. Sandalyeyi bu tarafa çeviriyorsunuz karşınızda dünyanın değişik yerlerinden dört bir bucağından ve köşesinden insanlarla sohbe başlıyorsunuz. Tabi hayatı çok etkiledi.”

Bir başka katılımcı (G3E) ise teknolojinin hayatı kolaylaştırdığını ancak insanın doğa ile temasını azalttığını söylemiştir. Katılımcılar arasında teknolojinin olumsuz etkilerinden korunmak için teknolojiyi doğru kullanmak gerektiğini ifade eden katılımcılar (G9E, G6E) mevcuttur. Örneğin bir katılımcı (G6E) bunu şu sözlerle ifade etmiştir.

“Her zamanın bir şeyi vardır kanunu kuralı, siz zamana ayak uyduracaksınız. Zamana ayak uydururken kendinizi kaybetmeyeceksiniz. Yani teknolojinin getirdiği bütün şeyleri imkanları teknolojinin seyrine değil yani teknoloji maalesef yanlışta kullanılıyor. Bugünkü sosyal medyadan tutun internetten televizyona varıncaya kadar hepsi insanların faydasına değil de böyle daha çok zaman öldürmek insanların bir takım yanlış ilişkilerine yanlış birtakım yönlendirmelerine sebep oluyor. O zaman ne yapacaksınız teknoloji bir imkandır Allah'ın verdiği bir imkandır. Bu imkânı kendi lehinize kullanacaksınız. Ama akıntıya kapılırsanız sizi nereye sürükleyeceği belli olmaz akıntıya kapılmayacaksınız. Akıntıyı kendi lehinize çevireceksiniz. Teknolojiyi kullanırken bunu hem kendi faydasına hem halkın faydasına hem insanın faydasına kullanıyor. Yani siz teknolojiyi yönlendirseniz hem ayakta kalıyorsunuz hem de ekonomik olarak güçlendiriyorsunuz.”

Teknoloji kullanımının olumsuz etkilerinin daha fazla olduğunu düşünen bir katılımcı (G10E) ise *“Aslında çok faydamıza değil. Aslında çok şey değil faydamıza değil. Faydamıza kullanabilirsek iyi de ama maalesef örneğin işte teknoloji diyoruz mesela bir araştırma yapıyorsunuz internette arkasında hemen reklamlar geliyor, reklamlardan aldığımız bilgiyi bile unutuyorsunuz tekrar başa geçiyorsunuz. Bu tür sıkıntılar yaşıyoruz ama yani çok da takılmamaya çalışıyoruz”* demiştir.

Katılımcılara *“Sizce teknoloji aile ilişkilerini nasıl etkiledi?”* diye sorulduğunda katılımcıların bazılarının teknoloji kullanımının aile ile geçirilen zamanı ve sohbeti azalttığını (G2K, G3E), her aile bireyinin kendi dünyasına ve kendi kabuğuna çekildiğini (G7E), tablet telefon ve bilgisayar nedeniyle aile üyelerinin kendi odalarında zaman

harcadığını ve bunun aile ortamının oluşmasında engel teşkil ettiğini (G8E) düşündüğü görülmüştür.

Katılımcılardan bazıları (G4K, G1E, G9E) sınırlı şekilde kullanıldığı takdirde teknolojinin aile ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Örneğin bir katılımcı (G9E) bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: *“Bu yeni çıkan telefonların içerisinde şey diyorlar nedir onun adı akıllı telefon dediğim gibi eğer iyi kullanılırsa çok iyi iyi kullanılmazsa çok aile şeylerine de zarar veriyor yani. Mesela örnek vereyim bir Tiktok denilen bir şey çıkartmışlar onlarda çok büyük yıkımlar var. Benim gördüklerim yani ben bu şekilde değerlendiriyorum. Tabi iyi yönleri de var iyi yönlerini kullanırsan tabiki insanlar için çok faydalı.”*

Katılımcılar arasında teknoloji kullanımının aile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini düşünen katılımcılar (G11E, G12K, G5K) da mevcuttur. Örneğin bir katılımcı (G11E), *“Aile ilişkilerimizi de olumlu etkilediğini düşünüyorum. Çünkü mesela bu pandemi döneminde görüşemiyoruz ama Amerika’daki evladıyla İstanbul’un falanca semtinde oturan evladıyla ekran üzerinden görüşüyoruz ve bu bir pozitif etkilenme oluyor. Böyle kullanırsak beni pozitif etkiliyor ama çok yanlış etkileyen zamanını buna harıl harıl harcayan kişilerde var. Bizi pozitif etkiliyor. Hamdediyoruz, şükrediyoruz iyi ki böyle bir nimetler var diye”* diyerek pandemi döneminde teknolojiden faydalandıklarını ifade etmiştir. Bu katılımcılar haricinde genel anlamda aile ilişkilerinin yok olma noktasına geldiğini düşünen ancak yine de uzaktaki aile üyeleri ile teknoloji sayesinde görüştüklerini ifade eden bir katılımcı (G12K) bulunmaktadır. Bir başka katılımcı (G10E) da eşinin ve kendisinin akıllı telefon kullanmadığını, bu nedenle aile ilişkilerinin olumsuz etkilenmediğini belirtmiştir.

TARTIŞMA

Yaşlılık döneminde teknoloji kullanımı konusu geçmiş deneyimler, fırsatlar, uyum sağlama kavramlarını gündeme getirmektedir. Katılımcılara teknoloji ile ilişkileri sorulduğunda katılımcıların büyük çoğunluğu teknolojiden hayatın birçok alanında yararlandığını, haberleşme, sosyalleşme, bilgi alma amacıyla kullandığını ve teknolojinin hayatlarının önemli bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre yaşlıların teknoloji kullanım amacı ilgi alanlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin yaşlıların bazıları teknolojiden dini birtakım etkinliklere katılma

ya da haberleşme amacı ile yararlanırken bazıları ise mesleği nedeniyle kullanmaktadır. Bu doğrultuda teknolojinin veya teknolojilerin toplumda yaşayan her yaşlı yetişkinin özel ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerektiği vurgusu yapılmıştır (Peek ve ark., 2016). Terkeş ve Bektaş (2016) yaşlı sağlığı ve teknoloji kullanımı üzerine yaptıkları çalışmada yaşlanan bireylerin kendi aile ortamlarında sağlık hizmetlerinden yararlanmak isteyeceğini ve bununda teknolojik olanakların kullanımı ile mümkün olacağını belirtmişlerdir.

Katılımcıların teknolojiyi kullanım amaçlarından birisi de haberleşmedir. Wagner ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında yaşlı bireylerin interneti iletişim ve sosyal destek amacı ile yalnız kalmamak, aile, arkadaş ve torunları ile iletişim kurmak ve anlık mesajlaşmak gibi çevrimiçi iletişim kanallarını tercih etmek amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları sosyal medya (Instagram, Twitter, Youtube) platformlarını kullanmaktadır. Literatür incelendiğinde benzer bulgulara rastlanmıştır. Kalinkara ve Sarı'nın (2019) yaşlılarda sosyal ağ kullanımı üzerine yaptıkları çalışmada yaşlı bireylerin %68,3'ü her gün, %25,9'u de haftada en az birkaç kez sosyal ağa girmektedir. Sosyal ağları kullanan yaşlılar ise çoğunlukla daha küçük yaş aralığındaki akrabaları ve çocukları ile iletişim kurmaktadır (ActiveAge, 2008).

Teknolojinin günlük hayatı kolaylaştırdığını söyleyen katılımcılar ev işlerinde büyük kolaylık sağlandığını belirtmiştir. Lee ve Maher çalışmalarında akıllı ortamlar ve etkileşimli teknoloji kullanımının yaşlılar için yaşam kalitesini artırmanın yanı sıra yaşlı topluluklar ve topluluklar arasındaki bağlantıları destekleme potansiyelinde olduğuna vurgu yapmışlardır (Lee ve Maher, 2021). Yapay zekâ destekli robot teknolojisi geliştikçe, bakım robotları bağımsızlaşmakta ve fiziksel bakım desteğinin üstünde daha çok sosyal etkileşim sayesinde insanlara yardım eden refakatçilere dönüşmektedir. Günlük hayatın kolaylığını vurgulayan katılımcıların günümüz teknolojisini geçmiş tecrübeleri ile kıyasladıkları gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada yaş faktörünün teknolojik gelişmelerin önemini ve değerini anlamada büyük bir etken olduğu düşünülmektedir. Elde edilen bulgu literatür ile kıyaslandığında benzer çalışmalar bulunmaktadır. Zeit- haml ve Gilly'nin (1987) yaşlı olan ve yaşlı olmayan bireyler üzerinde gerçekleştirdiği teknoloji kıyaslamasında yaşa bağlı farklılıkların yanı sıra cinsiyet, eğitim seviyesi, gelir düzeyi vb durumların da yaşlı bireylerin teknolojik yenilikleri kabullenmelerinde etkili olduğuna vurgu yapılmıştır. Araştırma bulgusuna göre katılımcıların çoğunun teknoloji kullanımlarının yüksek

olduğu ve teknolojik gelişmelere açık olduğu gözlemlenmiştir. Kachoui ve arkadaşlarının çalışması da yaşlı bireylerin teknolojik gelişmelere açık olduğunu ve sosyal yardımcı robotların yaşlı bakımında pozitif etki oluşturduğuna değinmektedir (Kachouie ve ark., 2015). Bu araştırmada ortaya çıkan bulgunun eğitim seviyesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitim seviyesi ile teknoloji kullanımı arasında pozitif ilişki olduğu söylenebilir. Katılımcıların eğitim seviyesi incelendiğinde yarısının lise ve üzeri eğitim seviyesine sahip olduğu görülmüştür. Matanda ve arkadaşlarının (2004) yetişkinlikte internet kullanımı üzerine yaptığı araştırmada da eğitim düzeyi yüksek kişilerin iletişimde internet kullanım oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun teknolojik cihazları kullanım konusunda herhangi bir sorun yaşamadığı ve desteğe ihtiyacı olmadığı gözlemlenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde ulaşılan bulgunun literatürden farklı olduğu görülmektedir. Sinav (2020), 65 yaş ve üzeri bireylerin sosyal medya kullanım davranışları üzerinde gerçekleştirdiği karşılaştırmalı çalışmada yaşlı bireylerin teknoloji kullanım konusunda yardım alma eğilimlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada katılımcıların büyük bir kısmı herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Ancak katılımcıların bir kısmı ise teknolojik cihaz ve uygulama konusunda aile üyelerinden destek aldığını vurgulamıştır. Özsungur (2018) yaşlıların teknoloji kabul ve kullanım davranışlarının başarılı yaşlanma üzerindeki etkileri üzerine yaptığı araştırmada mobil internetle ilgili bir sorun yaşandığında yaşlıların yarıya yakınının (%43,5) ailesinden (kızı, oğlu, torunları vb.), mobil internet sağlayıcısından (%21,3) ve yakın arkadaşlarından (%17,9) yardım aldıkları bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırma kapsamında uluslararası görüşmelerde ve aile içi toplantılarda teknoloji tabanlı uygulamaların kullanıldığı ve katılımcıların bundan memnuniyet duydukları gözlemlenmiştir. Bu da literatürdeki yaşlı mutluluğunda video görüşmelerin önemine, uzak mesafede bulunan torunlarını ve çocuklarını gören yaşlıların hoşnut olduğu bilgisini desteklemektedir (Ekici ve Gümüş, 2016).

Katılımcıların teknolojinin getirdiği olanakların yanı sıra aile içi iletişimde birtakım kopmalara ve kendi içine çekilmelere sebep olduğunu ifade etmeleri, aile içi ilişkilerin teknolojik dönüşümlerden olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Hazar (2011) araştırmasında sosyal medya kullanımının bireylerin aile ve arkadaş ilişkilerini engellediğini ve bölgesel iletişimi azalttığını belirtmiştir. O'Toole'un (2000) yapmış

olduğu çalışmada haftada beş saatten daha fazla internette vakit geçiren bireylerin dörtte birlik kısmının, bireylerin aile ve arkadaşlarına ayırmaları gereken zamanı internette kullandıkları, bunların %10'unun ise internet sebebiyle ev dışı etkinliklere daha az katılım sağladıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda gençlerin yeni teknolojiler konusunda yaşlıları bilgilendirmesi ve yaşlıların da geçmiş tecrübeleri ile aile içi bağları kuvvetlendirmesi önemlidir.

Çalışma doğrultusunda elde edilen bilgiler yaşlıların deneyimlerinin ve tecrübelerinin şu an buldukları çağ ve teknolojik gelişmeler açısından büyük farklılıklar oluşturduğunu göstermektedir. Aynı dönemde yaşayan ve dönemsel kültürel özellikleri ile bütünleşen bireyler yaşadıkları döneme ait davranışlar sergilemektedir. Bu nedenle yaşlıların dijitalleşmeyi kabullenme ve uyum süreçleri gençlere göre farklılık göstermektedir (Tuna Uysal, 2020). Bu araştırmada elde edilen bulgular yaşlıların yeniliklere ve teknolojik gelişmelere açık olduğuna ve teknolojiyi hayatlarına dahil etmek istediklerine işaret etmektedir.

Katılımcılardan ikisi (G5, G11) teknolojik gelişmelerin aile içi ilişkilerde olumlu etkileşime sebep olduğunu söylemiştir. Bu gelişmelerin özellikle pandemi dönemi ve sonrasında önemli bir kolaylık olduğu vurgulanmıştır. Literatür incelendiğinde, ulaşılan bulgunun literatürdeki çalışmalardan ayrıştığı gözlemlenmiştir. Salgın sürecinde yaşlı nüfus ve ayrımcılık araştırmasında, salgının yoğun olduğu zamanlarda yaşlıların bilgiye erişiminin önemine vurgu yapılmıştır. Bu zamanlardaki en etkili kitle iletişim aracının televizyon olduğu belirtilmiştir. Sosyalleşme ihtiyacının dijital yansımalarının önemli olduğu pandemi döneminde yaşlı nüfusun bu hizmetlerden yararlanamadığı tespit edilmiştir (Demir, 2020). Bu konuda yapılan bir çalışmada pandemi döneminde kırılgan grupların dijital teknolojilerin aşırı kullanımıyla yalnızlaştıkları da ortaya çıkmıştır (Turner ve Gülerce, 2021). Üstün ve Özçiftçi (2020) çalışmasında yalnız yaşayan yaşlıların sosyalleşmemekten ve dışarı çıkamamaktan kaynaklı depresyona girmesini ve sosyal izolasyonda olan anne, baba ve çocuk ile aile büyükleri arasındaki sosyal iletişimin salgın koşulları nedeni ile düzensiz hale gelmesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda pandemi koşullarında yaşlı bireylerin depresif olduğu düşüncesi hakimken yapılan çalışma yaşlı bireylerin sosyal ve etkin bir yapıda olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Yapılan araştırma sonuçları katılımcıların büyük çoğunluğunun teknolojiyi; günlük hayatlarını kolaylaştırma, bilgi alma, haberleşme ve sosyalleşme amaçlı kullandıklarını göstermektedir. Katılımcılardan bazıları teknolojiyi “hayatın vazgeçilmez bir parçası” olarak gördüklerini söylemişlerdir. Katılımcıların görüşmeler esnasında dijital teknolojinin ilk kullanıldığı dönemleri hatırladıkları, geçmişe referansla günümüz teknolojisini değerlendirdikleri ve teknolojinin büyük bir hızla geliştiğini ifade ettikleri görülmüştür. Büyük çoğunluğu 66-79 yaş aralığındaki katılımcıların Türkiye’de dijital teknolojinin kullanımına tanıklık eden ilk kuşak olmaları bu durumu açıklamaktadır. Örneğin, Türkiye’de bilgisayar teknolojilerinin kullanımı ve yaygınlaşması 1960’lı yıllardan sonradır. Araştırmada teknoloji kullanımı konusunda desteğe ihtiyaç duyan katılımcılar olmakla birlikte, bildiği kadarı ile kullanan ve herhangi bir desteğe ihtiyaç duymayan katılımcı sayısı fazladır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun esnek ve yeniliklere açık olmasının yine “kuşak” özellikleri ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların tümü teknolojinin doğru kullanıldığı takdirde işlevsel olduğunu söylemiştir. Araştırmada teknolojinin insanın doğa ve birbiri ile etkileşimini azalttığını söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. Teknolojinin aile hayatına etkileri konusunda ise katılımcılar arasında farklı görüşler mevcuttur. Genel anlamda teknolojinin aile hayatına olumsuz etkilerinden bahsedenler olmakla birlikte, özellikle pandemi döneminde teknolojinin aile içi ilişkilere olumlu katkı sağladığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Bu bulgular ışığında katılımcıların büyük çoğunluğunun son iki yılda teknolojik cihazları geçmişe kıyasla daha fazla kullandıklarını söylemek mümkündür. Bu durumun yaşlıların sosyalleşmesine imkân sağladığı ve yaşlıların yaşam memnuniyetini arttırdığı gözlemlenmiştir.

Özetle, günümüz yaşlı kuşağı Türkiye’de dijital teknolojinin gelişimine tanıklık eden kuşak olması nedeni ile diğer kuşaklardan farklıdır. Bu kuşak, teknolojiyi hayatın her alanında kullanmakta ve neredeyse hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirmektedir. Bu araştırma, süregelen “yaşlıların teknoloji kullanımına uzak ve değişime kapalı oldukları” ön yargısını değiştirmek açısından önemlidir. Bu anlamla yaşlıları teknoloji ile buluşturacak çalışmaların yapılması, yaşlıların teknoloji kullanımının önündeki engellerin kaldırılması için gerekli adımların atılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ActiveAge, (2008). The Role Of Social Networks In Helping To Alleviate Loneliness And İsolation For Senior. citizens file:///C:/Users/velittin/Downloads/Lonelinessdp.pdf.
- Altındağ, Ö. (2020). Yaşlılığa Güneydoğu Penceresinden Bakış. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Artan, T. & Urhan, G. (2019). Yaşlıların Teknoloji Kullanarak Ulaşabilecekleri Sosyal Ağlar ve İletişim Teknolojileri. Akgül, A. (editör). Geronteknoloji. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, 66-71.
- Atila Demir, S. (2020). Salgın Sürecinde Yaşlı Nüfus, Sosyal Dışlanma ve Yaş Ayrımcılığı. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (38), 186-201. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Sbe/Issue/58152/778888>
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.
- Bien, Z. Z., Park, K.H., Bang, W.C., & Stefanov, D. H. (2003). LARES: An Intelligent Sweet Home for Assisting the Elderly and the Handicapped. 7.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (1992) Qualitative researchfor education: An introduction to theory and methods, Boston: Allyn and Bacon.
- Bozan, S. & Ekinci, A. (2018). Öğretmen Performans Değerlendirme Sürecine İlişkin Okul Müdürü ve Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Nitel Bir Çalışma. Mukaddime, 9(2), 213-239.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi.
- Çiftlikli, C., Tuncer, A. T., & Öz, A. T. (2008). Uzaktan Bakım Hizmeti Verilmesinde Yeni Kablosuz İletişim ve Bilişsel Radyo Teknolojilerinin Önemi The Importance of New Wireless Communications and Cognitive Radio Technologies for Remote Care Service. 5.
- Ekici, S. K., & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta teknolojinin kullanımı. Ege Tıp Dergisi, 55(0), 26-30. <https://doi.org/10.19161/etd.344199>

- Erkoç, B. & Danış, M.Z. (2021). Yaşlılık Döneminde Karşılaşılan Sorunlar, içinde Gerontolojik Sosyal Hizmet, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Güni, Ö. (2021). Eşini Kaybetmiş Yaşlı Bireylerin Yas Sürecinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Gyalog, L. (2017). Smart Home Technology For Aging In Place, June 20 2017, Nokia Blog.
- Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı: Bir Alan Çalışması, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 3, 158 – 159.
- Kalınkara, V. & Sarı, İ. (2019). Yaşlılarda Sosyal Ağ Kullanımı ve Yalnızlık İlişkisinin Belirlenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 12 (1), 8-19. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Yasad/Issue/46670/476411>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi. 1(1), 62-80.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: nitel yaklaşımın yükselişi. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 1(1), 68-86.
- Terkeş N., Bektaş H. (2016) Yaşlı Sağlığı ve Teknoloji Kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 9(4): 153-159.
- Lee, L., & Maher, M. L. (2021). Factors Affecting the Initial Engagement of Older Adults in the Use of Interactive Technology. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(6), 2847. <https://doi.org/10.3390/ijerph18062847>
- Matanda, M., Jenvey, V.B. ve Phillips, J.G. (2004) "Internet Usage in Adulthood: Loneliness, Computer Anxiety and Education" Behavior Change, 21(2):103-114.
- O'Toole, K., (2000). Study offers early look at how Internet is changing daily life, Stanford News, 16 February, <http://www.stanford.edu/dept/news/pr/00/000216internet.html>, SET: 25.08.2009.
- Özgür, Ö., Demirbilek, T. (2020). Endüstri 4.0 ve Yaşlı Çalışanların İstihdam Edilebilirliği. İzmir İktisat Dergisi, 35(1), 61-76. <https://doi.org/10.24988/ije.202035105>
- Özsungur, F. (2018). Yaşlıların Teknoloji Kabul ve Kullanım Davranışlarının Başarılı Yaşlanma Üzerindeki Etkilerinin Analizi: Adana İli Örneği, 183-113.

- Peek, Sebastiaan Theodorus Michaël, Wouters, E. J., Luijkx, K. G., & Vrijhoef, H. J. (2016). What It Takes To Successfully Implement Technology For Aging In Place: Focus Groups With
- Peek, Sebastiaan T.M., Luijkx, K. G., Rijnaard, M. D., Nieboer, M. E., Van Der Voort, C. S., Aarts, S., Van Hoof, J., Vrijhoef, H. J. M., & Wouters, E. J. M. (2016). Older Adults' Reasons For Using Technology While Aging In Place. *Gerontology*, 62(2), 226-237. <https://doi.org/10.1159/000430949>
- Reza Kachouie, Mei-Tai Chu,Rajiv Khosla. (2015). Socially Assistive Robots in Elderly Care: A Mixed-Method Systematic Literature Review.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative Research: Issues Of Theory, Method And Practice*. (3rd ed.), Sydney: Sage.
- Sinav, A. (2020). Genç-Yaşlı, Orta-Yaşlı ve İleri-Yaşlı Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının Karşılaştırmalı Analizi: Eskişehir İli Örneği. *Etkileşim*, (5) , 116-145 . DOI: 10.32739/etkileşim.2020.5.87
- Şimşek, D. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi: Engeller ve Öneriler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 17(65), 10-32.
- Tekindal, M. , Attepe Özden, S. , Gedik, T. E. , Ege, A. , Erim, F. & Tekindal, M. A. (2021). Nitel Araştırmaların Raporlanmasında Standartlar: SRQR Kontrol Listesinin Türkçe Uyarlaması . *OPUS International Journal of Society Researches* , 18 (42) , 5425-5443 .
- Tuna Uysal, M. (2020). Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 43-59. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/56641/741769>
- Turner, H., & Gulerce, H. (2021). Migrants and communication technologies in challenging times; a double-edged sword. In V. Bozkurt, G. Dawes, H. Gulerce, & P. Westenbroek (Eds), *The societal impacts of COVID-19: A transnational perspective*, 161. Istanbul, Turkey: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/B/SS49.2021.006.11>
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24, 543-559.

- Ulltan, M. Ö. (2018). Dünyadaki nüfus artışı konusuna Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Yaklaşımları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(31), 82–92.
- Üstün, Ç. & Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. *Anatolian Clinic The Journal Of Medical Sciences, Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi (Covid 19 Özel Sayısı)*, 142-153. Doi: 10.21673/Anadoluklin.721864.
- Wagner, N., Hassanein, K. & Head, M. (2010). Computer Use By Older Adults: A Multi-Disciplinary Review. *Computers In Human Behavior*, 26(5): 870–882.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeithaml, V.A. & Gilly, M. (1987). Characteristics Affecting The Acceptance Of Retailing Technologies: A Comparison Of Elderly And Nonelderly Consumers. *J Retail* 63:49–68.